

УДК 351.743

РОМАН В.П.

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ОСІБ ІЗ ІНВАЛІДНІСТЮ

У статті проаналізовано повноваження органів виконавчої влади як суб'єктів контрольно-наглядової діяльності. Зазначено, що найширші контрольні повноваження серед органів виконавчої влади належать Кабінету Міністрів України як вищому органу в системі органів виконавчої влади. Виокремлено контрольно-наглядові повноваження органів виконавчої влади, які спрямовані на забезпечення прав та свобод осіб із інвалідністю.

Ключові слова: органи виконавчої влади, особа з інвалідністю, контроль, нагляд, міністерства, відомства, інспекції.

В статье проанализированы полномочия органов исполнительной власти как субъектов контрольно-надзорной деятельности. Отмечено, что наибольшим объемом контрольных полномочий среди органов исполнительной власти наделен Кабинет Министров Украины как высший орган в системе органов исполнительной власти. Выделены контрольно-надзорные полномочия органов исполнительной власти, направленные на обеспечение прав и свобод лиц с инвалидностью.

Ключевые слова: органы исполнительной власти, человек с инвалидностью, контроль, надзор, министерства, ведомства, инспекции.

The author analyzes the powers of the executive authorities as subjects of control and supervisory activities. It is noted that the Cabinet of Ministers of Ukraine has the widest scope of control powers among the executive bodies as the supreme body in the system of executive authorities. The control and supervisory powers of executive bodies aimed at ensuring the rights and freedoms of persons with disabilities are singled out.

Key words: executive bodies, people with disabilities, control, supervision, ministries, departments, inspections.

Постановка завдання. У сфері забезпечення прав осіб із інвалідністю система суб'єктів контрольно-наглядової діяльності характеризується значною кількістю останніх та різноманітністю їх повноважень. Права осіб із інвалідністю забезпечуються Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ), центральними органами виконавчої влади, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями тощо. Однак особливу роль серед зазначених суб'єктів відіграють органи виконавчої влади.

Мета даної статті полягає у визначенні системи органів виконавчої влади, уповноважених на здійснення контрольно-наглядових повноважень у сфері забезпечення прав та свобод осіб із інвалідністю.

Питанням забезпечення прав та свобод людини, проблемам їх реалізації в сучасних умовах присвячені праці багатьох науковців, серед яких необхідно виділити Н.П. Коробенко, О.Й. Лесько, О.М. Міщенко, О.В. Паровошник, С.В. Пасічніченко, В.І. Петрусевич, Є.Ю. Соболь, А.М. Куца та ін.

Результати дослідження. Найширші контрольні повноваження серед органів виконавчої влади належать КМУ як вищому органу в системі органів виконавчої влади. КМУ здійснює контроль за діяльністю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади та за дотриманням ними законодавства. Він сприяє тому, щоб ці органи в повному обсязі використовували свої повноваження, заслуховує їх звіти, доповіді та інформацію про виконання завдань, про розвиток відповідних галузей тощо. Контрольні повноваження КМУ закріплено в Конституції й інших нормативних актах України.

Відповідно до ст.116 Основного Закону, КМУ забезпечує: виконання Конституції і законів України, актів Президента України; права і свободи осіб із інвалідністю; проведення політики у сферах праці й зайнятості, соціального захисту, освіти, науки і культури; розробку проекту закону про Державний бюджет України і виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подання Верховній Раді України звіту про його виконання [1]. КМУ в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, якими регулює питання забезпечення прав осіб із інвалідністю та здійснює контроль за їх виконанням.

Для забезпечення здійснення повноважень КМУ може утворювати тимчасові консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи. Так, при уряді діє Рада у справах осіб із інвалідністю, яка є тимчасовим консультативно-дорадчим органом. Одним із завдань Ради є підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав осіб із інвалідністю, відтак для виконання цього завдання Рада здійснює моніторинг виконання цими органами покладених на них завдань [2].

Також у структурі КМУ наявна посада Урядового уповноваженого з прав осіб із інвалідністю, завдання та можливості якого дещо подібні до Уповноваженого Президента України з прав людей із інвалідністю. Урядовий уповноважений здійснює моніторинг та вживає у межах своїх повноважень заходи щодо усунення порушень прав і законних інтересів осіб із інвалідністю. Відповідно до зазначених завдань, Урядовий уповноважений має право: одержувати необхідну інформацію від державних органів чи органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій; відвідувати заклади, в яких перебувають особи з інвалідністю та підприємства, установи і організації незалежні від форми власності, до відання яких належать питання, що стосуються осіб із інвалідністю, з метою вивчення стану їх роботи [3].

Здійснювати виконавчу владу КМУ може не лише безпосередньо, а й через міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених КМУ сферах, проведення якої покладено на КМУ Конституцією та законами України [4]. На сьогодні функціонує 18 міністерств, частина яких має окремі контрольно-наглядові повноваження у сфері забезпечення прав осіб із інвалідністю.

Зокрема, Міністерство соціальної політики України є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці та соціальної політики, зайнятості населення, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального діалогу, соціального захисту тощо [5].

Для комплексного забезпечення прав осіб із інвалідністю у структурі апарату Міністерства соціальної політики функціонують: Директорат захисту прав осіб із інвалідністю; сектор пенсійного забезпечення осіб із інвалідністю внаслідок Чорнобильської катастрофи при Департаменті пенсійного та соціального страхування; сектор державної соціальної допомоги особам із інвалідністю при Департаменті державної соціальної допомоги; відділ нормативно-правового забезпечення соціального захисту осіб із інвалідністю; відділ надання пільг та роботи з громадськими організаціями осіб із інвалідністю; відділ реабілітаційних послуг та зайнятості осіб із інвалідністю при Департаменті соціального захисту осіб із інвалідністю; Відділ фінансування санаторно-курортного лікування осіб із інвалідністю та ветеранів війни при Фінансово-економічному департаменті.

До контрольно-наглядових повноважень Міністерства соціальної політики належать: моніторинг у сфері оплати та нормування праці; моніторинг громадських організацій осіб із інвалідністю щодо здійснюваних ними заходів та аналіз їх ефективності; моніторинг стану дотримання вимог законодавства щодо соціального захисту осіб із інвалідністю; моніторинг стану забезпечення осіб із інвалідністю санаторно-курортними путівками, автомобілями, технічними та іншими засобами реабілітації, виплати грошової компенсації; державний нагляд та контроль за додержанням вимог законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування; контроль за правильністю надання державної соціальної допомоги; контроль за виробництвом технічних та інших засобів реабілітації; облік і контроль використання державної допомоги підприємствами та організаціями громадських організацій осіб із інвалідністю; контроль діяльності Фонду соціального захисту інвалідів [5].

Міністерство соціальної політики, порівняно з іншими міністерствами, має найбільш широкий спектр контрольно-наглядових повноважень, що дозволяє зробити висновок про фактичну спеціалізованість даного міністерства на сфері забезпечення прав осіб із інвалідністю.

Особлива роль Міністерства підтверджується і тим, що саме в його підпорядкуванні знаходяться Державна служба України з питань праці, Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, Пенсійний фонд України та Фонд соціального захисту інвалідів, які також наділені контролюючими повноваженнями щодо забезпечення прав осіб із інвалідністю в галузях свого функціонального призначення.

Міністерство охорони здоров'я України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я. Міністерство здійснює контроль і нагляд за додержанням законодавства про охорону здоров'я, зокрема і про медико-соціальну експертизу, яка проводиться з метою виявлення ступеня обмеження життєдіяльності осіб із інвалідністю [6]. Медико-соціальна експертиза проводиться щодо повнолітніх осіб, що звертаються для встановлення інвалідності, за наявності відомостей, що підтверджують стійке порушення функцій організму. Таку експертизу проводять медико-соціальні експертні комісії, з яких утворюються бюро, що належать до закладів охорони здоров'я при Міністерстві охорони здоров'я [7]. Медико-соціальна експертиза дітей-інвалідів здійснюється лікарсько-консультативними комісіями, які функціонують у закладах охорони здоров'я Міністерства охорони здоров'я Автономної Республіки Крим, структурних підрозділах з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій [8]. Тому забезпечення контролю за додержанням законодавства у такій діяльності є запорукою забезпечення прав людини з інвалідністю та дозволяє запобігти зловживанням з боку медичних працівників.

Міські, міжрайонні і районні комісії разом з іншими учасниками реабілітаційного процесу контролюють стан та якість проведення підприємствами, установами та організаціями реабілітаційних заходів. Такий контроль є суттєвим, а тому має бути забезпечений на найвищому рівні, оскільки реабілітаційні заходи спрямовані на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції у суспільство тощо.

Також Міністерство охорони здоров'я через свій структурний підрозділ – Управління ліцензування та контролю якості надання медичної допомоги, відповідно до «Порядку контролю якості медичної допомоги», затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28 вересня 2012 р. № 752 [9] – здійснює контроль якості медичної допомоги. Так, однією зі складових частин даного контролю є забезпечення прав та безпеки пацієнтів, у т. ч. осіб із інвалідністю.

Міністерство освіти і науки України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг [10]. Контрольно-наглядову діяльність Міністерство освіти і науки реалізує через свій підпорядкований орган – Державну інспекцію навчальних закладів України, для якої діяльність щодо контролю є основною.

Відповідно до своїх завдань, Інспекція здійснює контроль за виконанням суб'єктами надання освітніх послуг положень Конституції, законів України та інших нормативно-правових актів із питань освіти, зокрема й щодо забезпечення реалізації права на освіту особами з інвалідністю; здійснює інспектування суб'єктів надання освітніх послуг із метою виявлення порушень вимог законодавства щодо надання освітніх послуг і державних стандартів освіти; проводить перевірки з питань надання освітніх послуг дошкільними, загальноосвітніми, позашкільними, професійно-технічними та вищими навчальними закладами; здійснює планові заходи державного нагляду (контролю) у системі загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти; аналізує роботу суб'єктів надання освітніх послуг щодо дотримання ними нормативно-правових актів у галузі освіти, вимог стандартів вищої освіти, дає оцінку відповідності їх діяльності до вимог державних стандартів, вносить пропозиції щодо усунення негативних і поширення позитивних тенденцій у розвитку освіти та надання освітніх послуг тощо [11].

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, контролю у сфері житлово-комунального господарства та проводить моніторинг дотримання законодавства у сфері містобудування [12]. Реалізуючи свої повноваження, Міністерство регіонального розвитку має забезпечувати безперешкодний доступ осіб із інвалідністю до будівель, споруд та об'єктів архітектури. Дане Міністерство також має підпорядкований орган,

який спеціалізується виключно на здійсненні контрольно-наглядових повноважень – Державну архітектурно-будівельну інспекцію України.

Міністерство інфраструктури України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує державний нагляд (контроль) за безпекою на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті [13]. Реалізує державну політику з цих питань Державна служба України з безпеки на транспорті, яка підпорядковується Міністерству. Державну політику у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України реалізує Державна авіаційна служба України, яка також підпорядкована Міністерству інфраструктури. Щодо контролю у сфері забезпечення прав осіб із інвалідністю, то головною метою діяльності даного Міністерства має бути створення умов безперешкодного доступу до транспортної інфраструктури та об'єктів її обслуговування. Транспортні засоби та місця їх зупинок, як приклад, мають бути пристосовані до потреб людей із інвалідністю.

Висновки. Зважаючи на вищезазначене, можемо зробити висновок, що розгалужена система органів виконавчої влади дозволяє не лише комплексно регулювати найважливіші суспільні сфери, а й здійснювати контроль за ними, у т. ч. і за окремими напрямками. Міністерства та інші органи виконавчої влади мають низку повноважень щодо гарантування прав осіб із інвалідністю, які реалізуються як самостійно, так і делеговано через підконтрольні органи.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Положення про Раду у справах осіб з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2016 р. № 628.
3. Положення про Урядового уповноваженого з прав осіб з інвалідністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2017 р. № 125.
4. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. № 3166-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 38. Ст. 385.
5. Положення про Міністерство соціальної політики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423.
6. Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267.
7. Положення про медико-соціальну експертизу: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2009 р. № 1317.
8. Положення про лікарсько-консультативну комісію: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2013 р. № 917.
9. Порядок контролю якості медичної допомоги: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 28 вересня 2012 р. № 752.
10. Про затвердження Положення про Міністерство освіти і науки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630.
11. Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 538.
12. Про затвердження положення про Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197.
13. Про затвердження положення про Міністерство інфраструктури України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460.